

Úvod do feministické ekonomie

Autoři: AVITEUM s.r.o.

Obsah

1. Přehled	2
Úvod.....	2
Definice feministické ekonomie	2
Počátky feministické ekonomie a významné myšlenkové vůdkyně.....	2
Kritika: Neoklasické vs. Feministické paradigma	3
Principy feministické ekonomie.....	4
Ekonomické nerovnosti na základě pohlaví v datech.....	4
Závěr	4
2. Základní informace.....	6
Úvod.....	6
Definice feministické ekonomie	6
Počátky feministické ekonomie a významné myšlenkové vůdkyně.....	6
Kritika: Neoklasické versus feministické paradigma.....	9
Principy feministické ekonomie.....	11
Ekonomické nerovnosti na základě pohlaví v datech.....	12
Závěr	19
Glosář.....	20
Odkazy	22
3. Školící materiály	23
Aktivity 1: Rovná dědická práva pro ženy.....	23
Aktivity 2: Jak rigidní jsou normy a přesvědčení?.....	27
4. Interaktivní výuka.....	31
Aktivity 1: Kvíz.....	31
Aktivity 2: Označte všechna tvrzení, která nesouvisí s feministickou ekonomikou	33
Aktivity 3: Ano, nebo ne?	34
Aktivity 4: Doplňte prázdná místa	35

1. Přehled

Úvod

Co je feministická ekonomie? Jaké jsou její počátky? Jak může feministická ekonomie zaplnit mezery v klasickém ekonomickém diskurzu? Jaké jsou hlavní principy feministické ekonomie? A jaké jsou hlavní ekonomické nerovnosti založené na pohlaví?

Odpovědi na tyto otázky jsou stručně nastíněny v tomto článku, který slouží jako úvod do tématu feministické ekonomie. Provede čtenáře počátky feministické ekonomie, objasní hlavní kritiky neoklasického paradigmatu, představí principy feministické ekonomie a poskytne globální data ilustrující ekonomické nerovnosti založené na pohlaví. Podrobnější rozbor tohoto tématu je k dispozici v plné verzi článku.

Definice feministické ekonomie

Feministickou ekonomii lze považovat jak za **školu ekonomického myšlení**, tak za politickou akci. Existují různé definice pojmu "feministická ekonomie". Níže uvedená nabízí komplexní vysvětlení: *"Feministická ekonomie analyzuje **vzájemný vztah mezi pohlavím a ekonomikou**. Tím feministická ekonomie bere v úvahu i **neplacenou, netržní zprostředkovanou část ekonomiky a společnosti** a zkoumá **hybné síly, které stojí za běžnými dichotomiemi, jako je ekonomicko-sociální, produktivní-reproduktivní, mužsko-ženské, placené-neplacené nebo veřejné-soukromé**. Feministická ekonomie navíc analyzuje **patriarchát a kapitalismus jako vzájemně propojené formy dominance**. Na tomto pozadí vyvstávají otázky týkající se **rozdělování a nakládání s majetkem, příjmy, mocí, znalostmi a vlastním tělem**."*¹

Počátky feministické ekonomie a významné myšlenkové vůdkyně

Počátky feministické ekonomie sahají do poloviny 19. století, určité obavy o postavení žen lze nalézt i v literatuře 17. a 18. století. Na významu však nabyla v 90. letech 20. století, kdy byl poprvé použit termín "feministická ekonomie".

Klíčovým materiálem považovaným za zakládající dokument feministické ekonomie byla kniha Marilyn Waring "If Women Counted" (1988). Tato kniha přinesla zásadní kritiku způsobu měření ekonomického růstu. Marilyn Waring poukázala na to, že neplacená práce žen stejně jako hodnota přírody byly vynechány z proměnných uvažovaných při tvorbě ekonomické aktivity národů (systém národních účtů). Zjištění Marilyn Waring podnítila novou definici hrubého domácího produktu ze strany OSN.

¹ Urban, Janina, Purckahuer, Andrea (2016). *Feminist Economics*. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

Dalším důležitým mezníkem bylo založení Mezinárodní asociace pro feministickou ekonomii (IAFEE) v roce 1992, po němž následoval první svazek časopisu Feminist Economics v roce 1995.

K rozvoji feministické ekonomie přispěla řada vědkyň či "myšlenkových vůdkyň", například dánská ekonomka Ester Boserup, americké ekonomky Marianne Ferber, Barbara Bergmann, Heidi Hartmann či Julie A. Nelson nebo indická rozvojová ekonomka Bina Agarwal. Seznam dalších jmen feministických ekonomek naleznete zde: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_feminist_economists.

Postupem času si feministická ekonomie vytvořila vlastní teoretickou základnu (koncepty, analytické rámce, metodologie) i iniciativy pro její praktické uplatnění, které se staly zdrojem politických rozhodnutí. Postupně se vyvinula v myšlenkovou školu jasně oponující neoklasické ekonomii.

Feministická ekonomie byla také úzce propojena s politickými a sociálními hnutími. Nejedná se o samostatnou školu ekonomického myšlení. Je velmi rozmanitá a zahrnuje mnoho různých perspektiv. V průběhu let se vyvinuly tři hlavní perspektivy: **liberální feministická ekonomie**, **konstruktivistická feministická ekonomie** a **kritická feministická ekonomie**.

Kritika: Neoklasické vs. Feministické paradigma

Feministická ekonomie kritizuje neoklasické paradigma a jeho politické koreláty. Neoklasické paradigma je považováno za hlavní proud a je zakořeněno v komplexních a technických diskurzích a metodologiích. Přebývá v akademických i politických institucích. Na druhé straně feministické paradigma postrádá integrovanou teoretickou základnu a společné platformy pro diskusi a šíření alternativních názorů.

Neoklasické paradigma operuje s univerzální postavou zvanou "**homo economicus**", která je považována za aktivního činitele na trhu práce, který je soběstačný, sobecký a racionální. Homo economicus je nezávislý na společenském vlivu a má jasně definované preference. Pohybuje se na ideálním trhu založeném na vlastním zájmu, kde jediným komunikačním prostředkem jsou ceny. Homo economicus má neomezená přání a omezené zdroje a je schopen optimalizovat svá rozhodnutí.

Naproti tomu feministické paradigma vnímá lidi jako vztahové lidské bytosti, které jsou definovány mnoha proměnnými (např. pohlavím, věkem, rasou, sociální třídou, náboženstvím, přesvědčením, hodnotami, migračním statutem, rodinným stavem atd.) Jsou ovlivňováni společností, v níž žijí. Rozhodování lidí je ovlivněno mnoha faktory a mají různé možnosti vyplývající z nerovného postavení.

Další rozdíly mezi neoklasickým a feministickým paradigmatem jsou rozebrány v delší verzi článku.

Principy feministické ekonomie

Poukážeme-li na klíčové rozdíly mezi neoklasickým a feministickým paradigmatem, můžeme pozorovat podstatné odlišnosti a také mnoho aspektů, které byly v ekonomických teoriích tradičně opomíjeny. V roce 1998 navrhli Geoff Schneider a Jena Shackelford² 10 principů feministické ekonomie jako protipól k tehdy široce proklamovaným principům ekonomie, například principům Gregoryho Mankiwa. Mankiw, profesor ekonomie na Harvardu, přinesl přehled deseti ekonomických principů ve své knize *Principles of Economics*³. Konfrontací těchto principů přinesly Schneider a Shackelford feministickou alternativu, která zpochybnila všeobecně přijímané principy. Kompletní seznam principů je uveden v dlouhé verzi článku.

Ekonomické nerovnosti na základě pohlaví v datech

Mnoho výzkumných studií diskutuje a upozorňuje na důležitá témata, která poukazují na ekonomické nerovnosti založené na pohlaví. Kritika tradiční ekonomie, kterou přinesly feministické ekonomky, ukázala, že mnoho témat bylo v ekonomickém diskurzu opomíjeno a nebylo dostatečně zohledňováno, např. ekonomika péče, neplacená práce, rozdíly v odměňování žen a mužů, vyjednávání v domácnosti, skleněný strop atd. Nerovnosti spojené se všemi těmito tématy mají genderový charakter. Proto je důležité pochopit, jaké jsou důsledky vyplývající z nerovností založených na pohlaví. Ucelený přehled údajů ilustrujících hlavní nerovnosti přinášejí Esteban a Roser ve svém článku publikovaném v roce 2018.⁴

Podle Estebanova a Roserova výzkumu ukazují aktuální údaje následující výsledky:

1. *Muži mají tendenci vydělávat více než ženy na celém světě. Rozdíly v odměňování žen a mužů se v posledních několika desetiletích ve většině zemí snížily.*
2. *Ženy jsou ve firmách často nedostatečně zastoupeny na vedoucích pozicích.*
3. *Ženy jsou často nadměrně zastoupeny na špatně placených pozicích.*
4. *Ženy méně často vlastní půdu a ovládají výrobní aktiva.*
5. *Ženy mají často omezenou kontrolu nad zdroji v domácnosti.*
6. *Systémy dědictví založené na rovnosti pohlaví nejsou přijaty ve všech zemích.*
7. *Celkově se genderové nerovnosti v posledním století výrazně zmenšují.*

Závěr

Závěrem lze říci, že feministická ekonomie zahrnuje široké spektrum oblastí, které jsou předmětem výzkumu, a přispívá k ucelnějšímu chápání účasti mužů a žen na ekonomice. Feministická ekonomie

² Urban, Janina, Purckahuer, Andrea (2016). *Feminist Economics*. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

³ Mankiw, N. Gregory (2020). *Principles of economics* (Ninth ed.). Boston, MA. ISBN 978-0-357-03831-4. OCLC 1109789332

⁴ Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). *Economic inequality by gender*. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender>

vnesla do ekonomického výzkumu nové otázky a proměnné a představuje silný příspěvek k diverzifikaci ekonomického diskurzu. Hraje důležitou roli při přehodnocování způsobu, jakým chápeme ekonomii a hybné síly, které za ní stojí.

2. Základní informace

Úvod

Co je feministická ekonomie? Jaké jsou její počátky? Jak může feministická ekonomie zaplnit mezery v klasickém ekonomickém diskurzu? Jaké jsou hlavní principy feministické ekonomie? A jaké jsou hlavní ekonomické nerovnosti založené na pohlaví?

Odpovědi na tyto otázky jsou nastíněny v tomto článku, který slouží jako úvod do tématu feministické ekonomie. Provede čtenáře počátky feministické ekonomie, objasní hlavní kritiky neoklasického paradigmatu, představí principy feministické ekonomie a poskytne globální data ilustrující ekonomické nerovnosti založené na pohlaví.

Definice feministické ekonomie

Feministickou ekonomii lze považovat jak za **školu ekonomického myšlení**, tak za politickou akci. Existují různé definice pojmu "feministická ekonomie". Níže uvedená nabízí komplexní vysvětlení:

*"Feministická ekonomie analyzuje **vzájemný vztah mezi pohlavím a ekonomikou**. Tím feministická ekonomie bere v úvahu i **neplacenou, netržní zprostředkovanou část ekonomiky a společnosti** a zkoumá hybné síly, které stojí za běžnými dichotomiemi, jako je ekonomicko-sociální, produktivní-reproduktivní, mužsko-ženské, placené-neplacené nebo veřejné-soukromé. Feministická ekonomie navíc analyzuje patriarchy a kapitalismus jako vzájemně propojené formy dominance. Na tomto pozadí vyvstávají otázky týkající se rozdělování a nakládání s majetkem, příjmy, mocí, znalostmi a vlastním tělem."*⁵

Počátky feministické ekonomie a významné myšlenkové vůdkyně

Počátky feministické ekonomie sahají do poloviny 19. století a určité obavy o postavení žen lze nalézt i v literatuře 17. a 18. století. Na významu však nabyla až v 90. letech 20. století, kdy byl poprvé použit termín "feministická ekonomie".

Klíčovým materiálem považovaným za zakládající dokument feministické ekonomie byla kniha Marilyn Waring "[If Women Counted](#)" (1988). Tato kniha přinesla zásadní kritiku způsobu měření ekonomického růstu. Marilyn Waring poukázala na to, že neplacená práce žen stejně jako hodnota přírody byly vynechány z proměnných uvažovaných při tvorbě ekonomické aktivity národů (systém národních účtů). Zjištění Marilyn Waring podnítila novou definici hrubého domácího produktu ze strany OSN.

⁵ Urban, Janina, Purckahuer, Andrea (2016). *Feminist Economics*. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

Dalším důležitým mezníkem bylo založení Mezinárodní asociace pro feministickou ekonomii (IAFEE) v roce 1992, po němž následoval první svazek časopisu *Feminist Economics* v roce 1995.

K rozvoji feministické ekonomie přispěla řada vědkyň či "myšlenkových vůdkyň", například dánská ekonomka Ester Boserup, americké ekonomky Marianne Ferber, Barbara Bergmann, Heidi Hartmann či Julie A. Nelson nebo indická rozvojová ekonomka Bina Agarwal. Seznam dalších jmen feministických ekonomek naleznete zde: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_feminist_economists. Níže ve stručnosti uvádíme klíčové teorie čtyř ekonomek, které významně přispěly k rozvoji feministické ekonomie. Další literaturu naleznete na uvedených hypertextových odkazech.

<p>Ester Boserup (1910-1999)</p>	<p>Ester se zabývala souvislostmi mezi genderem a ekonomickým rozvojem. Upozornila na nepoměrné rozdělení práce mezi muži a ženami. Její práce iniciovala diskusi o lepších příležitostech pro ženy, pokud jde o práci a vzdělání. Svým dílem <i>Úloha ženy v ekonomickém rozvoji</i>, které vyšlo v roce 1970, ovlivnila diskurz týkající se genderu a rozvojových postupů.</p>
<p>Marianne Feber (1923-2013)</p>	<p>Marianne Feber vydala několik knih, které se zabývaly tématy ženy a práce, konstrukce genderu a rodiny. Poukazovala na to, že je třeba upravit péči o děti a rodinné povinnosti nejen v rodině, ale také u zaměstnavatelů, aby podpořili nárůst počtu žen vstupujících do zaměstnání. Mezi její hlavní publikace patří např: <i>Ženy a práce, placená a neplacená</i> (1987) nebo <i>Práce a rodina: Politiky pro měnící se pracovní sílu</i> (1991).</p>
<p>Barbara Bergmann (1927-2015)</p>	<p>Barbara významně přispěla k feministické ekonomii. Tvrdila, že trhy práce nemají všudypřítomný diskriminační charakter. Kromě toho také kritizovala tradiční ekonomická paradigmatata, která podle ní vycházela z nerealistických předpokladů. Její práce se týkaly mnoha témat, mimo jiné genderové problematiky, péče o děti, sociálního zabezpečení nebo chudoby.</p>
<p>Heidi Hartmann (1945)</p>	<p>Heidi Hartmannová je zakladatelkou Institutu pro výzkum ženské politiky (IWPR) se sídlem ve Washingtonu. Specializuje se na výzkum týkající se žen, ekonomiky a veřejné politiky. Heidi vyzývá ke spravedlivějšímu rozdělení domácí péče, aby se zlepšily pracovní příležitosti pro ženy. Poukázala také na to, že sociální zabezpečení poskytuje ženám jak výhody, tak nevýhody. Vzhledem k tomu, že ženy mají menší přístup k důchodům a úsporám, spoléhají se ve vyšším věku převážně na sociální zabezpečení, což je činí zranitelnějšími.</p>

Postupem času si feministická ekonomie vytvořila vlastní teoretickou základnu (koncepty, analytické rámce, metodologie) a také iniciativy pro její praktickou aplikaci, které se staly zdrojem politických rozhodnutí. Postupně se vyvinula v myšlenkovou školu jasně oponující neoklasické ekonomii.

Feministická ekonomie byla úzce propojena s **politickými a sociálními hnutími**. Feministické ekonomky se zasazovaly o volební právo žen, rovný přístup na trh práce, finanční nezávislost, účast v odborech, sexuální a fyzické sebeurčení a uznání neplacené práce. **Politické požadavky**⁶ feministických ekonomek zahrnují zkrácení pracovní doby a základní příjem nebo radikálnější koncepty, jako je perspektiva "čtyři v jednom", kterou vypracovala Frigga Haug a která požaduje rozdělení disponibilního času do čtyř rovnocenných sfér: mzda, reprodukční práce, dobrovolnictví a volný čas. Feministická ekonomie je také úzce propojena s ekologickými hnutími, která poukazují na vzájemnou souvislost mezi ekologickou krizí a krizí sociální reprodukce.

Feministická ekonomie není jednotnou školou ekonomického myšlení. Je velmi rozmanitá a zahrnuje mnoho různých perspektiv. V průběhu let se vyvinuly tři hlavní perspektivy⁷:

- **Liberální feministická ekonomie**

Tato perspektiva usiluje o rovný přístup na trh práce, který je považován za nástroj k dosažení rovnosti žen a mužů. Zaměřuje se na analýzu mzdových rozdílů, překážek rovného přístupu žen na trh práce a účinků politických a ekonomických nástrojů na ženy.

- **Konstruktivistická feministická ekonomie**

Konstruktivistická feministická ekonomie analyzuje otázku přisuzování genderových identit. Tyto identity mají vliv na ekonomická rozhodnutí, struktury a procesy. Pokud ženy vykonávají práce vnímané jako "ženské", tato perspektiva se ptá, zda takové rozhodnutí reprodukuje či nereprodukuje stereotypy a genderové nerovnosti.

- **Kritická feministická ekonomie**

Tato perspektiva analyzuje vzájemnou závislost kapitalismu a genderových nerovností. Vychází z kritiky marxistické pracovní teorie hodnoty, která opomíjí neplacenou reprodukční práci vykonávanou ženami.

⁶ Exploring Economis. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

⁷ -dtto-

Kritika: Neoklasické versus feministické paradigma

Feministická ekonomie kritizuje neoklasické paradigma a jeho politické korelace. Níže shrnujeme klíčové předpoklady obou paradigmat a zdůrazňujeme hlavní rozdíly.^{8 9 10}

	Neoklasické paradigma	Feministické paradigma
Východiska	Neoklasické paradigma je považováno za hlavní proud a je zakořeněno v komplexních a technických diskurzích a metodologiích. Přebývá v akademických i politických institucích.	Feministické paradigma postrádá integrovanou teoretickou základnu a společné platformy pro diskusi a šíření alternativních názorů.
Klíčová slova	Klíčová slova jsou: volný trh, konkurence, individualismus, racionalita, individuální zájmy, oddělení cílů a prostředků, růst a pokrok jako konečné cíle a univerzální principy společenského vývoje	Klíčová slova jsou: gender, inkluze, rovnost, solidarita, sociální vztahy, činnost a reprodukce, neplacená práce v domácnosti a péče, lidský blahobyt jako měřítko ekonomického úspěchu, etický rozměr
Akteři 	"Homo Economicus" = univerzální postava, aktivní subjekt na trhu práce, který je soběstačný, sobecký a racionální. Homo economicus je nezávislý na společenském vlivu a má jasně definované preference. Působí na ideálním trhu založeném na vlastním zájmu, kde jediným komunikačním prostředkem jsou ceny. Homo economicus má neomezená přání a omezené zdroje a je schopen optimalizovat svá rozhodnutí.	"Vztahový člověk" = lidé jsou vztahoví a jsou definováni mnoha proměnnými (např. pohlaví, věk, rasa, společenská třída, náboženství, přesvědčení, hodnoty, migrační status, rodinný stav atd.) Jsou ovlivňováni společností, ve které žijí. Volby lidí jsou ovlivněny mnoha faktory a mají různé možnosti vyplývající z nerovného postavení.
Volný obchod	Neoklasičtí ekonomové vycházejí z teorie komparativních výhod Davida Ricarda a považují obchod za nástroj, který	Feministické ekonomky naopak poukazují na to, že specializace může vést ke zvýšení zranitelnosti. Příkladem

⁸ Agenjo-Calderón, A. & Gálvez-Muñoz, L. (2009). *Feminist Economics: Theoretical and Political Dimensions*. The American Journal of Economics and Sociology, Volume 78, Issue 1, 137-166.

⁹ Satz, Debra (2017). *Feminist Perspectives on Reproduction and the Family*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta (ed.). Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/feminism-family/>

¹⁰ Schneider, Geoff; Shackelford, Jean (2012). *Ten Principles of Feminist Economics: A Modestly Proposed Antidote*. Dept. of Economics, Bucknell University. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120630022557/http://www.facstaff.bucknell.edu/gschnedr/FemPrncpls.htm>

	pomáhá každému získat lepší postavení díky zvýšení efektivity ze specializace a vyšší výkonnosti.	může být specializace na pěstování jedné tržní plodiny na vývoz v Africe, která vede ke zranitelnosti vůči výkyvům cen, povětrnostním podmínkám nebo škůdcům. Výnosy z peněžních plodin navíc tradičně kontrolují muži.
Rodina	Rodina je ekonomická jednotka, která hledá svůj vlastní zájem mimo domácnost, zatímco uvnitř se chová altruisticky, aby omezila možné konflikty. Členové rodiny se specializují na činnosti, v nichž mají komparativní výhodu: muži na trhu práce, ženy na neplacené domácí a pečovatelské práce. (Vychází z modelu "nové rodiny" Garyho Beckera ze 70. let 20. století)	Rodina je považována za společenskou instituci, která má oporu v zákonech. Stát je tedy důležitým aktérem, který do rodin zasahuje. Podle feministických ekonomek má rodina klíčovou roli ve vývoji budoucích občanů. Domácí a pečovatelské práce jsou nerovnoměrně rozděleny. Rodina omezuje nebo umožňuje svobodu žen.
Práce	Péče o děti a práce v domácnosti jsou považovány za netržní činnosti. Jejich hodnota tedy není zahrnuta do proměnných vytvářejících hospodářský růst.	Péče o děti a práce v domácnosti jsou důležité jevy, které by měly být oceněny a zahrnuty do národních účtů.
Moc	Neoklasický přístup považuje prodej práce za vzájemně výhodnou směnu. Pojem moci jako takový není problémem, protože obě strany, zaměstnavatel i zaměstnanec, jsou si rovny bez ohledu na jejich pohlaví.	Feministický přístup vyzývá k tomu, aby se věnovala pozornost mocenským nerovnostem ve vztazích mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, protože muži jsou často zvýhodňováni a ženy bývají na pracovišti znevýhodňovány. Moc a patriarchát jsou důležité pojmy, které je třeba brát v úvahu při analýze funkčnosti ekonomických institucí.
Nerovnosti	Konvenční neoklasické teorie považují nerovnosti na trhu práce za důsledek svobodných rozhodnutí žen a mužů. Ženy a muži mají různé preference nebo schopnosti, které vedou k rozdílnému postavení a pozici.	Feministický přístup považuje nerovnosti, jako jsou rozdíly v odměňování žen a mužů, profesní segregace nebo skleněný strop, za důsledek diskriminace, patriarchálního přesvědčení, sexismu nebo stereotypů.

Principy feministické ekonomie

Poukážeme-li na klíčové rozdíly mezi neoklasickým a feministickým paradigmatem, můžeme pozorovat podstatné rozdíly a také mnoho aspektů, které byly v ekonomických teoriích tradičně opomíjeny. V roce 1998 navrhli Geoff Schneider a Jena Shackelford¹¹ deset zásad feministické ekonomie jako protipól k tehdy široce proklamovaným zásadám ekonomie, například k zásadám Gregoryho Mankiwa. Mankiw, profesor ekonomie na Harvardu, přinesl přehled deseti ekonomických principů ve své knize *Principles of Economics*¹². Konfrontací těchto principů přinesli Schneider a Shackelford feministickou alternativu, která zpochybnila všeobecně přijímané principy:

Gregory Mankiw: Principy ekonomie	Geoff Schneider and Jena Shackelford: Deset principů feministické ekonomie: Skromně navržený protipól
<ol style="list-style-type: none"> 1. Lidé čelí kompromisům. 2. Cena něčeho je to, čeho se vzdáte, abyste to získali. 3. Racionální lidé uvažují v mezích. 4. Lidé reagují na pobídky. 5. Díky obchodu se mohou mít všichni lépe. 6. Trhy jsou obvykle dobrým způsobem organizace ekonomické činnosti. 7. Vlády mohou někdy zlepšit výsledky trhu. 8. Životní úroveň země závisí na její schopnosti vyrábět zboží a služby. 9. Ceny rostou, když vláda tiskne příliš mnoho peněz. 10. Společnost čelí krátkodobému kompromisu mezi inflací a nezaměstnaností. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nemůže existovat nic takového jako konečný seznam zásad feministické ekonomie. 2. Hodnoty vstupují do ekonomické analýzy na mnoha různých úrovních. 3. Domácnost je místem ekonomické aktivity. 4. Netržní činnosti jsou pro ekonomiku důležité. 5. V ekonomice jsou důležité mocenské vztahy. 6. Genderová perspektiva je pro studium ekonomie klíčová. 7. Lidské bytosti jsou komplexní a ovlivňují je nejen materiální faktory. 8. Lidé soutěží, spolupracují a starají se. 9. Vládní opatření mohou zlepšit výsledky trhu. 10. Rozsah ekonomie musí být interdisciplinární.

¹¹ Schneider, Geoff; Shackelford, Jean. "Ten Principles of Feminist Economics: A Modestly Proposed Antidote". Dept. of Economics, Bucknell University. 2012

<https://web.archive.org/web/20120630022557/http://www.facstaff.bucknell.edu/gschnedr/FemPrncpls.htm>

¹² Mankiw, N. Gregory (2020). *Principles of economics* (Ninth ed.). Boston, MA. ISBN 978-0-357-03831-4. OCLC 1109789332

Ekonomické nerovnosti na základě pohlaví v datech

Mnoho výzkumných studií diskutuje a upozorňuje na důležitá témata, která poukazují na ekonomické nerovnosti založené na pohlaví. Kritika tradiční ekonomie, kterou přinesly feministické ekonomky, ukázala, že mnoho témat bylo v ekonomickém diskurzu opomíjeno a nebylo dostatečně zohledňováno, např. ekonomika péče, neplacená práce, rozdíly v odměňování žen a mužů, vyjednávání v domácnosti, skleněný strop atd. Nerovnosti spojené se všemi těmito tématy mají genderový charakter. Proto je důležité pochopit, jaké jsou důsledky nerovností založených na pohlaví. Ucelený přehled údajů ilustrujících hlavní nerovnosti přináší Esteban a Roser ve svém článku publikovaném v roce 2018.¹³

Podle Estebanova a Roserova výzkumu ukazují aktuální údaje následující výsledky:

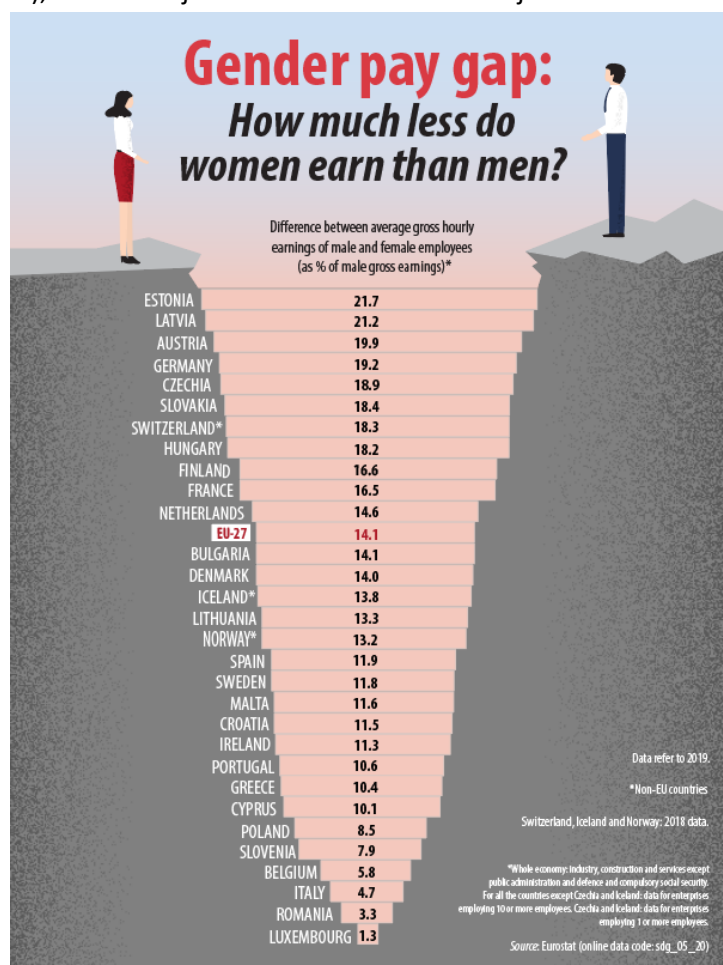
1. *Muži mají tendenci vydělávat více než ženy na celém světě. Rozdíly v odměňování žen a mužů se v posledních několika desetiletích ve většině zemí snížily.*
2. *Ženy jsou ve firmách často nedostatečně zastoupeny na vedoucích pozicích.*
3. *Ženy jsou často nadměrně zastoupeny na špatně placených pozicích.*
4. *Ženy méně často vlastní půdu a ovládají výrobní aktiva.*
5. *Ženy mají často omezenou kontrolu nad zdroji v domácnosti.*
6. *Systémy dědictví založené na rovnosti pohlaví nejsou přijaty ve všech zemích.*
7. *Celkově se genderové nerovnosti v posledním století výrazně zmenšují.*

¹³ Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). *Economic inequality by gender*. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender>

Níže shrnujeme klíčová zjištění a údaje ilustrující výše uvedené výsledky:

1. Rozdíly v odměňování žen a mužů se v posledních desetiletích ve většině zemí snížily.

Rozdíly v odměňování žen a mužů stále přetrvávají, nicméně se rok od roku snižují. Při porovnání statistik za posledních pět let se rozdíl v odměňování žen a mužů snížil v celé Evropské unii. Z údajů Eurostatu za rok 2019¹⁴ vyplývá, že průměrný rozdíl v odměňování žen a mužů v EU-27 činí 14,1 %, což ukazuje rozdíl mezi průměrným hodinovým výdělkem mužů a žen. Nejvyšší rozdíl je v Estonsku (21,7 %), nejnižší rozdíl je v Lucembursku (1,3 %).

ec.europa.eu/eurostat

Zdroj: EUROSTAT. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/4/43/GPG_2019_data.PNG

Pokud se podíváme na rozdíly v odměňování žen a mužů v celosvětovém měřítku, údaje ILOSTATU (2016)¹⁵ ukazují, že nejvyšší rozdíly byly v Jižní Koreji, Estonsku, Rusku, Německu, Rakousku, Česku, Spojeném království, Peru a Chile. Záporný rozdíl byl v Thajsku, Hondurasu, Belize, Malajsii, Turecku, Ekvádoru, Argentině nebo Paraguayi.

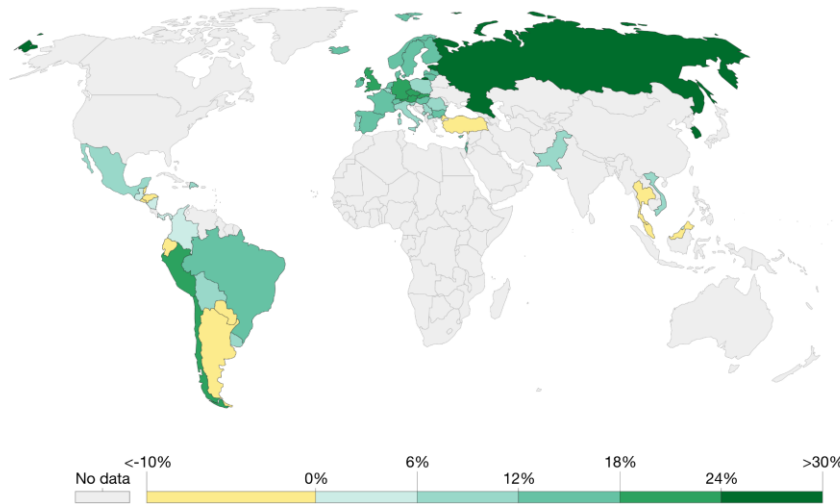
¹⁴ EUROSTAT (2019). *Gender pay gap statistics*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics

¹⁵ ILOSTAT (2016). Dostupné z: <http://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page30.jspx>

Unadjusted gender gap in average hourly wages, 2016

Gender wage gap, unadjusted for worker characteristics. Estimates correspond to the difference between average earnings of men and women, expressed as a percentage of average earnings of men.

Our World
in Data

Source: ILOSTAT

Note: The data corresponds to gross hourly earnings and includes both full-time and part-time workers.

CC BY

Zdroj: ILOSTAT (2016). Dostupné z:
<http://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page30.jspx>

Rozdíly v odměňování žen a mužů se mění i v průběhu života a s věkem se zvyšují. Údaje ukazují, že má tendenci se zvyšovat, když mají ženy děti.

Důležitou otázkou zde je, jak rozdíly v odměňování žen a mužů snížit. Existuje mnoho strategií, které se ukázaly jako účinné a které pomáhají rozdíly v odměňování žen a mužů snižovat.

- Pozitivní vliv na snižování rozdílů v odměňování žen a mužů má zvyšování úrovně vzdělání žen.
- Změny ve veřejné politice a řídicích postupech směrem k politice trhu práce vstřícné k rodině mají pozitivní dopad na snižování rozdílů v odměňování žen a mužů, např. pokrytí mateřské dovolené nebo pružná pracovní doba pomáhají udržet ženy v zaměstnání.
- Předškolní vzdělávání a péče o děti pomáhají ženám vrátit se dříve do práce, snižují objem neplacené pečovatelské práce a snižují rozdíly v odměňování žen a mužů.
- Změny společenských norem a kulturních stereotypů mohou pozitivně ovlivnit rovnost příležitostí mužů a žen a pomoci snížit rozdíly v odměňování žen a mužů.

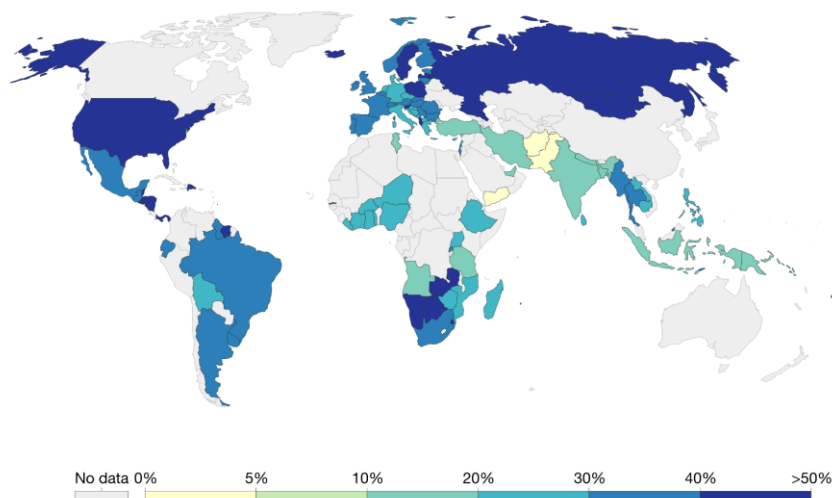
2. Ženy jsou často nedostatečně zastoupeny na vedoucích pozicích ve firmách.

Ženy se ve srovnání s muži méně často vyskytují ve vedoucích pozicích. Vysoce postavená pracovní místa jsou stále zastoupena převážně muži. Mapa statistické divize OSN ukazuje podíl žen na vyšších a středních manažerských pozicích do roku 2020. V celosvětovém měřítku má pouze přibližně 19 % podniků vedoucí pracovníky ženského pohlaví.

Proportion of women in senior and middle management positions, 2020

Estimates based on employment by occupation. 'Senior and middle management' correspond to those employed as 'legislators, senior officials and managers' under the International Standard Classification of Occupations.

Our World
in Data

Source: United Nations Statistics Division

CC BY

Zdroj: United Nations Statistics Division (2000-2020). Dostupné z: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

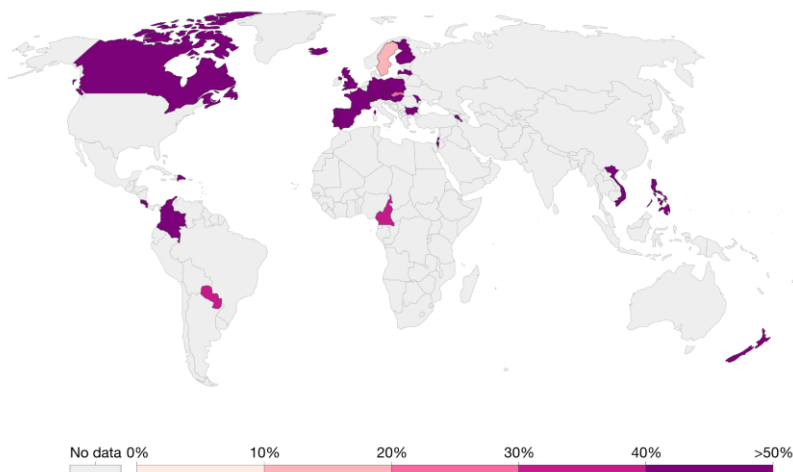
3. Ženy jsou často nadměrně zastoupeny v málo placených zaměstnáních.

Ženy jsou nejen nedostatečně zastoupeny na vedoucích pozicích, ale také častěji pracují na místech s nízkou mzdou. Pracovníky s nízkými platy se rozumí ti, kteří vydělávají méně než dvě třetiny mediánu rozdělení výdělků.¹⁶ Níže na mapě ILOSTATu si můžete porovnat údaje za vybrané země, kde podíl nad 50 % znamená, že v zaměstnáních s nízkou mzdou je více žen než mužů.

Share of women among low pay earners, 2015

Percentage of low pay workers, among all low pay workers, who are female. Workers are considered 'low pay' if their hourly earnings at all jobs are less than two-thirds of median hourly earnings.

Our World
in Data

Source: ILOSTAT

CC BY

Zdroj: ILOSTAT (1995-2015): Dostupné z: <http://www.ilo.org/ilostat/>

¹⁶ Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). *Economic inequality by gender*. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender>

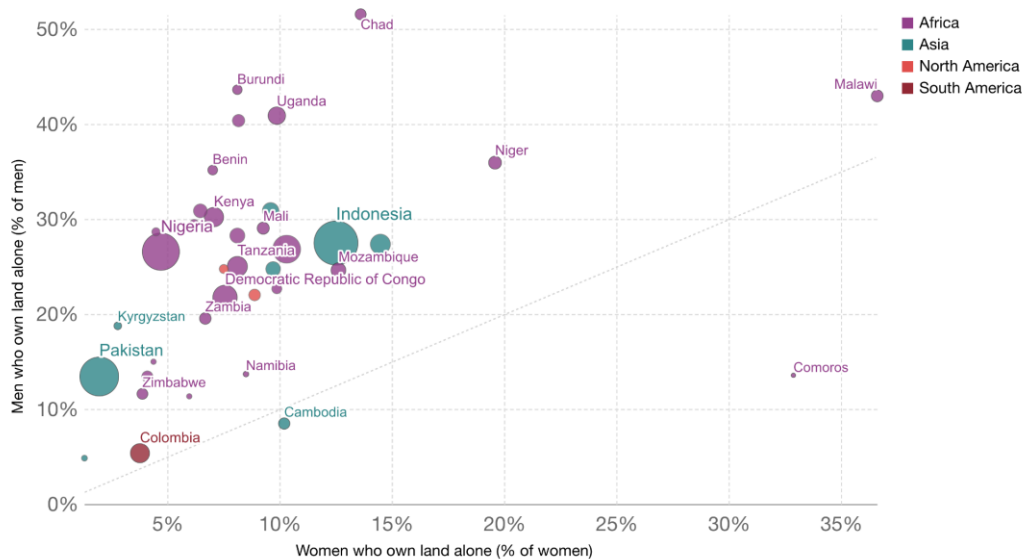
4. V mnoha zemích je méně pravděpodobné, že ženy budou vlastnit půdu a ovládat výrobní aktiva.

Ženy mají menší kontrolu nad důležitými aktivy domácnosti, jako je půda. Téměř ve všech zemích s nízkými a středními příjmy vlastní půdu častěji muži než ženy. Tato skutečnost má negativní dopad na práva žen, např. v případě rozvodu nebo úmrtí manžela. V některých zemích navíc ženy nemají stejná práva na majetek jako muži. Tuto skutečnost ilustruje následující graf ze statistik Světové banky o rovnosti žen a mužů. Ukazuje procento mužů a žen (ve věku 15-49 let), kteří vlastní výhradně půdu.

Land ownership, men vs women, 2016

Percentage of men and women (age 15-49) who solely own a land which is legally registered with their name or cannot be sold without their signature. Colors represent world regions. Bubble sizes are proportional to the population of the country.

Our World
in Data

Source: World Bank

CC BY

Zdroj: World Bank Gender Statistics (2010-2016). Dostupné z: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>

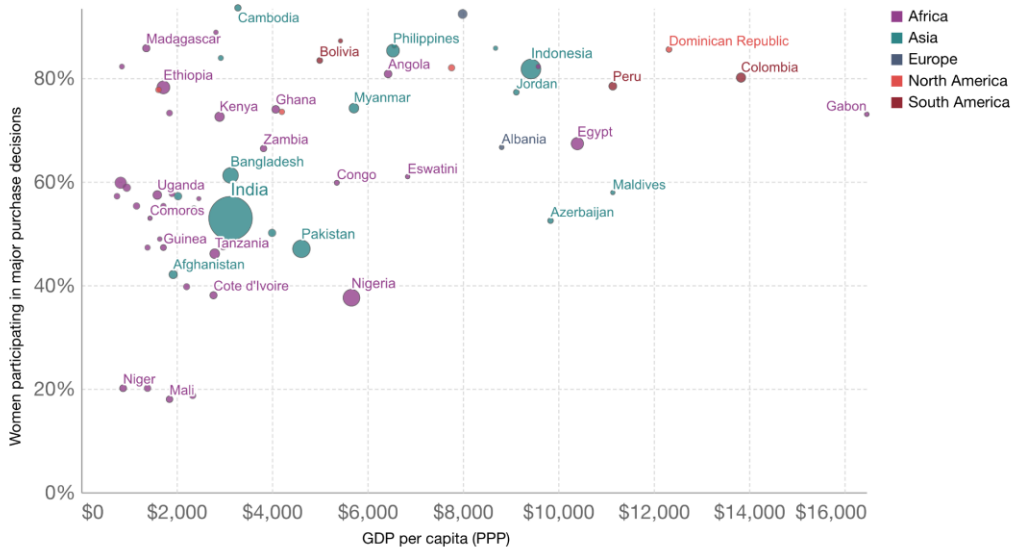
5. Ženy mají často omezenou kontrolu nad zdroji v domácnosti.

Údaje ukazují, že ženy mají často omezenou kontrolu nad tím, jak jsou jejich osobní vydělané příjmy utráceny. Hlavní rozhodovací pravomoc mají častěji muži. V subsaharské Africe a Asii se většina žen nepodílí na rozhodování v domácnosti v souvislosti s utrácením svých výdělků. Totéž platí pro celkový vliv žen na důležitá rozhodnutí v domácnosti, jako jsou například větší nákupy v domácnosti. Tento trend je patrný zejména v domácnostech s nízkými příjmy v rámci zemí s nízkými příjmy. Níže uvedený graf ukazuje procento vdaných žen ve věku 15-49 let, které uvádějí, že samy nebo společně s manželem mají vliv na rozhodování o hlavních nákupech v domácnosti.

Participation of women in purchase decisions, 2016

Percentage of currently married women aged 15-49 who say that they alone or jointly have a say in major household purchase decisions. Colors represent world regions. Bubble sizes are proportional to the population of the country.

Our World in Data

Source: World Bank

CC BY

Zdroj: World Bank Gender Statistics (1999 - 2016). Dostupné z: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>

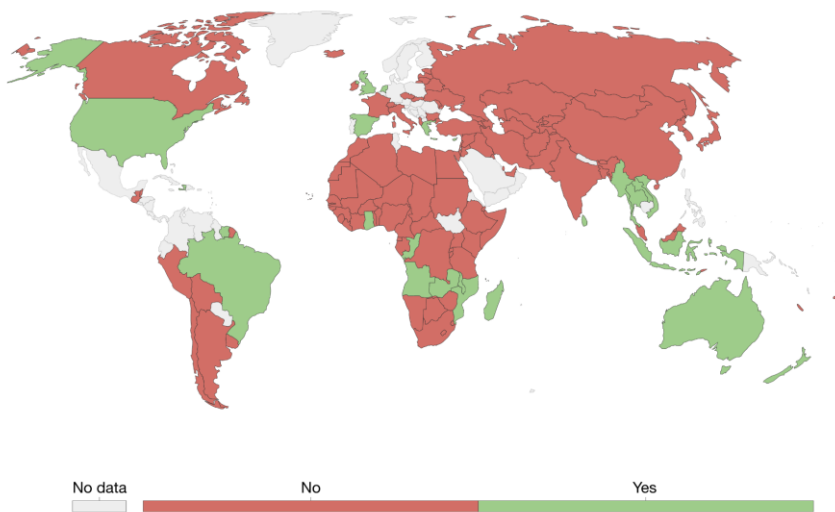
6. Systémy dědění na základě rovnosti pohlaví nejsou přijaty ve všech zemích.

Systémy dědictví na základě rovnosti pohlaví byly donedávna vzácné. Níže se můžete podívat, jak vypadala situace v roce 1920. V celosvětovém měřítku neměly ženy ve většině zemí rovná práva, pokud jde o dědictví. Dnes je situace mnohem lepší, nicméně stále existují země v severní Africe, na Blízkém východě nebo v jihovýchodní Asii, které neuplatňují genderově rovné dědické systémy.

Countries with gender-equal inheritance, 1920

Figure distinguishes between the countries that have gender-equal inheritance for women, and those which do not.

Our World in Data

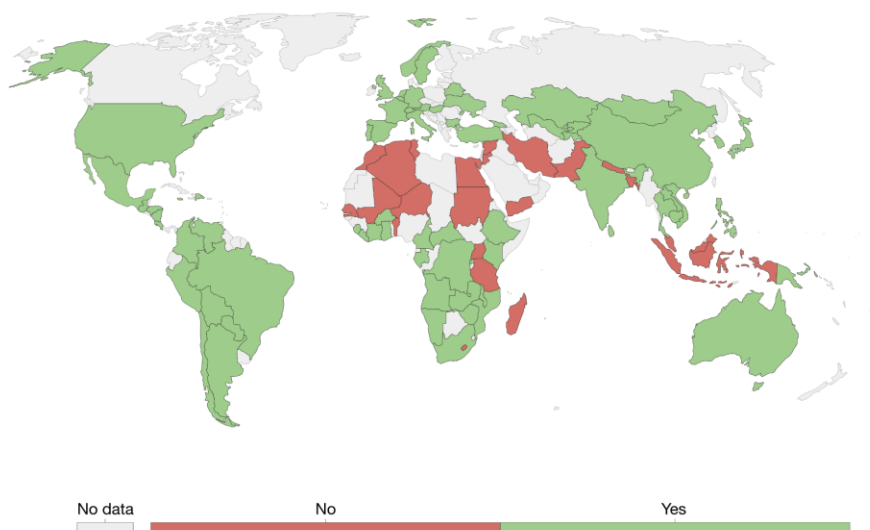
Source: How Was Life? - Gender inequality since 1980 (2014)

CC BY

Countries with gender-equal inheritance, 2000

Figure distinguishes between the countries that have gender-equal inheritance for women, and those which do not.

Our World
in Data

Source: How Was Life? - Gender inequality since 1980 (2014)

CC BY

Zdroj: How Was Life? Gender inequality since 1980 - Carmichael, Dili, and Rijpma. Dostupné z: <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/306236/3014041ec016.pdf?sequence=1>

Celkově se nerovnosti mezi muži a ženami v posledním století výrazně zmenšily.

Sledování pokroku v oblasti genderových nerovností ve více dimenzích usnadňují syntetické ukazatele, které agregují různé dimenze. Takovým ukazatelem je Index ekonomických příležitostí žen [Women's Economic Opportunity Index](#) (WEO), který zveřejňuje [The Economist Intelligence Unit](#).

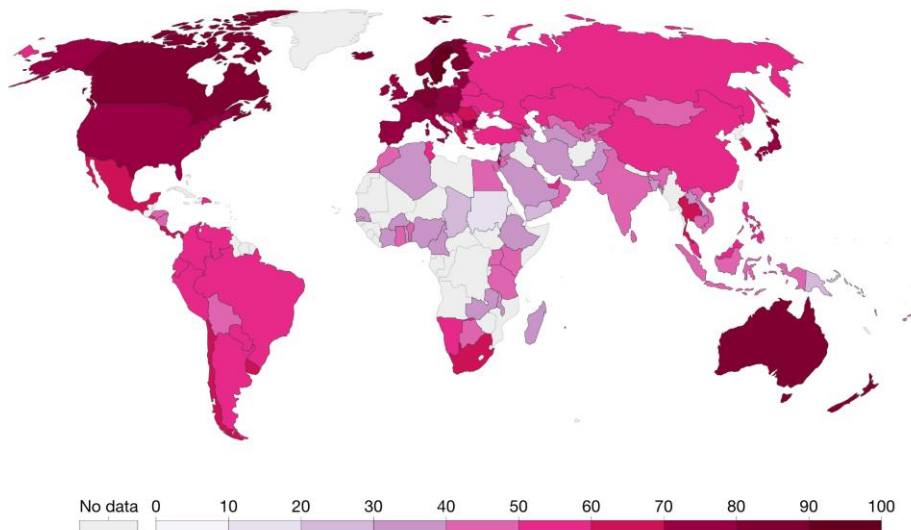
Index WEO definuje ekonomické příležitosti žen jako: "soubor zákonů, předpisů, praktik, zvyklostí a postojů, které umožňují ženám účastnit se pracovní síly za přibližně stejných podmínek jako muži, ať už jako zaměstnanci nebo jako majitelé podniku".¹⁷ Index WEO se skládá z 29 ukazatelů založených na údajích z různých zdrojů včetně OSN a OECD.

¹⁷ Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). *Economic inequality by gender*. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender>

Níže uvedená mapa od Economist Intelligence Unit zobrazuje index WEO v celosvětovém měřítku. Vyšší skóre znamená lepší ekonomické příležitosti pro ženy.

Women's Economic Opportunity Index, 2012

This index is based on five underlying indicators: Labor policy and practice; Access to Finance; Education and training; Women's legal and social status; and the General business environment. Scores are scaled 0-100. Higher values denote more opportunities.

Source: Women's Economic Opportunity 2012 - Economist Intelligence Unit (2012)

CC BY

Zdroj: Economist Intelligence Unit (2012)

Závěr

Závěrem lze říci, že feministická ekonomie zahrnuje široké spektrum oblastí, které jsou předmětem výzkumu a přispívají k ucelnějším pochopení toho, jak se muži a ženy podílejí na ekonomice. Feministická ekonomie vnesla do ekonomického výzkumu nové otázky a proměnné a nepochybně přispěla k diverzifikaci ekonomického diskurzu. Hraje důležitou roli při přehodnocování způsobu, jakým chápeme ekonomii a hybné síly, které za ní stojí.

Glosář

Feministická ekonomie

Feministická ekonomie analyzuje vzájemné vztahy mezi pohlavím a ekonomikou. Feministická ekonomie tak bere v úvahu i neplacenou, netržní zprostředkovanou část ekonomiky a společnosti a zkoumá hnací síly, které stojí za běžnými dichotomiemi, jako je ekonomicko-sociální, produktivní-reproduktivní, mužsko-ženské, placené-neplacené nebo veřejné-soukromé. Feministická ekonomie navíc analyzuje patriarchát a kapitalismus jako vzájemně propojené formy dominance. Na tomto pozadí vyvstávají otázky týkající se rozdělování a nakládání s majetkem, příjmy, mocí, znalostmi a vlastním tělem.

Rozdíly v odměňování žen a mužů

Rozdíl mezi průměrným hodinovým výdělkem mužů a žen. Z údajů Eurostatu za rok 2019 vyplývá, že průměrný rozdíl v odměňování žen a mužů v EU-27 činí 14,1 %. Nejvyšší rozdíl je v Estonsku (21,7 %), nejnižší v Lucembursku (1,3 %).

Homo economicus

Homo economicus univerzální postava, aktivní subjekt na trhu práce, který je soběstačný, sobecký a racionální. Homo economicus je nezávislý na společenském vlivu a má jasně definované preference. Působí na ideálním trhu založeném na vlastním zájmu, kde jediným komunikačním prostředkem jsou ceny. Homo economicus má neomezená přání a omezené zdroje a je schopen optimalizovat svá rozhodnutí.

Vztahový člověk

Podle feministických ekonomek jsou lidé vztahoví a jsou definováni mnoha proměnnými (např. pohlavím, věkem, rasou, sociální třídou, náboženstvím, přesvědčením, hodnotami, migračním statutem, rodinným stavem atd.) Jsou ovlivňováni společnostmi, v níž žijí. Volby lidí jsou ovlivněny mnoha faktory, mají různé příležitosti vyplývající z nerovného postavení.

Systém národních účtů

Systém národních účtů je metrikou, podle níž země měří svůj ekonomický výkon. SNA nezahrnuje neplacenou práci jako proměnnou. Z tohoto důvodu je SNA kritizována feministickými ekonomkami, protože je v něm ignorována základní a nezbytná práce.

Neplacená práce

Neplacená práce zahrnuje pečovatelskou práci, práci v domácnosti, práci pro obživu, neplacenou práci na trhu a dobrovolnou práci. Neexistuje jednotná definice neplacené práce, nicméně ve většině případů je neplacená práce chápána jako práce, která přispívá k reprodukci společnosti.

Index ekonomických příležitostí žen

Soubor zákonů, předpisů, postupů, zvyklostí a postojů, které umožňují ženám účastnit se pracovní činnosti za přibližně stejných podmínek jako mužům, ať už jako zaměstnanci pobírající mzdu, nebo jako majitelé podniku. Index WEO se skládá z 29 ukazatelů založených na údajích z různých zdrojů včetně OSN a OECD.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FRESH-UP
ECONOMICS

Odkazy

Urban, Janina, Purckahuer, Andrea (2016). *Feminist Economics*. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

Agenjo-Calderón, A. & Gálvez-Muñoz, L. (2009). *Feminist Economics: Theoretical and Political Dimensions*. The American Journal of Economics and Sociology, Volume 78, Issue 1, 137-166.

Satz, Debra (2017). *Feminist Perspectives on Reproduction and the Family*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta (ed.). Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/feminism-family/>

Schneider, Geoff; Shackelford, Jean (2012). *Ten Principles of Feminist Economics: A Modestly Proposed Antidote*. Dept. of Economics, Bucknell University. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120630022557/http://www.facstaff.bucknell.edu/gschnedr/FemPrcls.htm>

Mankiw, N. Gregory (2020). *Principles of economics* (Ninth ed.). Boston, MA. ISBN 978-0-357-03831-4. OCLC 1109789332

Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). *Economic inequality by gender*. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender>

Eurostat (2019). *Gender pay gap statistics*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics

Wikipedia. Feminist economics. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_economics

Saalbrink, Rosje (2019). *Working towards a just feminist economy*. Womanking Worldwide. Dostupné z: <https://world-psi.org/uncsw/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/working-towards-a-just-feminist-economy-final-web.pdf>

World Development Report (2012). *Gender Equality and Development*, World Bank. Dostupné z: <https://siteresources.worldbank.org>

Boserup, Ester (1970). *Woman's Role in Economic Development*. New York: St. Martin's Press. ISBN 978-1-84407-392-4.

Ferber, Marianne A.; Nelson, Julie A. (2003). *Beyond Economic Man, Ten Years Later*. Feminist Economics Today: Beyond Economic Man. Chicago: Univ. of Chicago Press. p. 7. ISBN 978-0-226-24206-4.

Exploring Economics. Dostupné z: <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/>

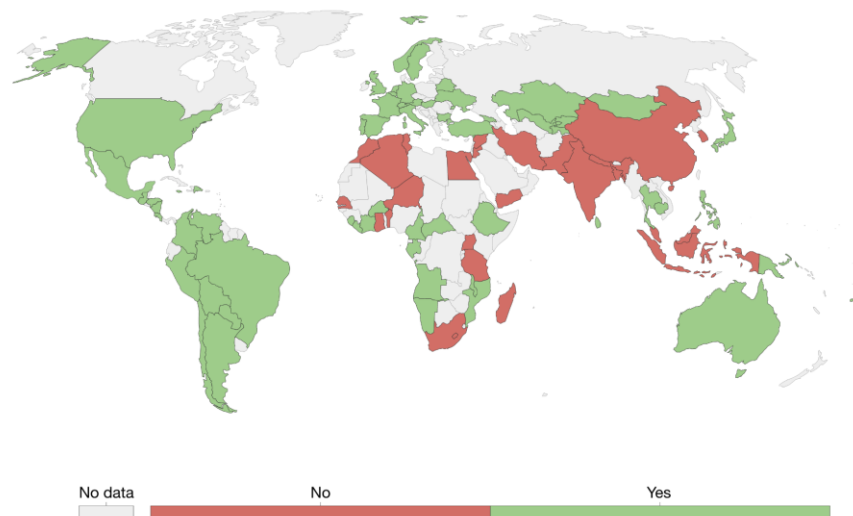
3. Školící materiály

Aktivity 1: Rovná dědická práva pro ženy

Název aktivity	Rovná dědická práva pro ženy
Shrnutí	Následující cvičení seznámí účastníky s jedním z témat, které ilustruje nerovnosti mezi muži a ženami. Díky globálním údajům, které ukazují změny v dědických systémech v jednotlivých zemích, si účastníci mohou rozšířit své znalosti o faktorech a aspektech ovlivňujících postavení žen v ekonomice ve srovnání s muži.
Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • seznámit účastníky se základními příčinami nerovností souvisejících s dědickými systémy • zlepšit analytické a argumentační schopnosti účastníků
Materiály	<ul style="list-style-type: none"> • 3 mapy • flipchart, fix, post-ity • internet
Čas	<p>Celkem 2 hod.</p> <p>1/ Úvod do tématu, instrukce, rozdělení skupin (15 min.)</p> <p>2/ Práce ve skupinách (60 min.)</p> <p>3/ Reflexe (45 min.)</p>
Velikost skupiny	6-20 účastníků
Pokyny pro školitele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nejprve účastníky seznámete s tématem a vysvětlíte jim celkovou myšlenku cvičení. 2. Rozdělte účastníky do skupin po 3-5 osobách. 3. Nechte účastníky přečíst instrukce. 4. Sledujte práci jednotlivých skupin. 5. Nechte účastníky zamyslet se nad výsledky jejich práce.
Pokyny pro účastníky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Přečtěte si úvodní text: <i>"Systémy dědictví stále nejsou na celém světě genderově rovné. Donedávna byly genderově rovné dědické systémy vzácné. Když se podíváte na mapu datovanou do roku 1920, uvidíte, že v mnoha zemích na světě neměli ženy a muži stejná dědická práva. V průběhu 20. století se situace výrazně změnila, nicméně v severní Africe, na Blízkém východě nebo v jihovýchodní Asii stále existují země, které neuplatňují genderově rovné dědické systémy. Nerovnoměrné rozdělení dědičného majetku má značný vliv na ekonomickou nerovnost. Vzhledem k tomu, že půda je důležitým majetkem a zdrojem obživy, existují v mnoha zemích dlouhodobě vypracovaná pravidla, jakým způsobem se půda předává z generace na generaci. V mnoha rozvojových zemích se ženy</i>

Countries with gender-equal inheritance, 1980

Figure distinguishes between the countries that have gender-equal inheritance for women, and those which do not.

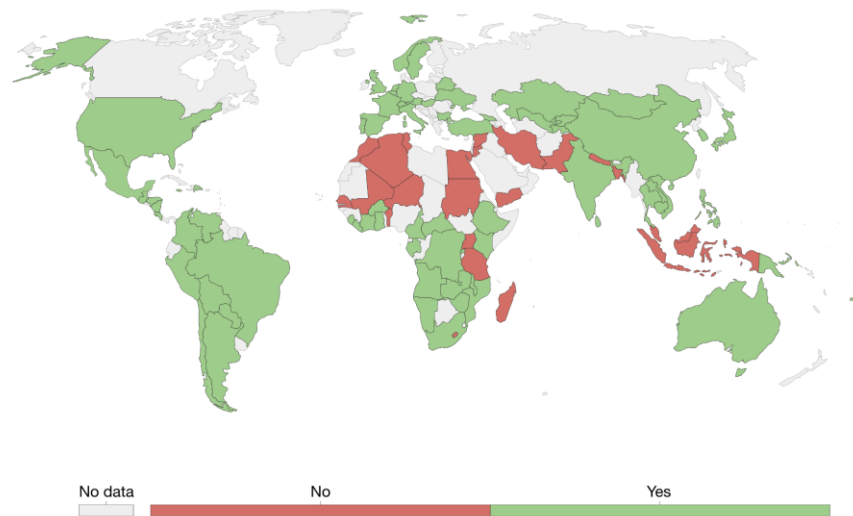

Source: How Was Life? - Gender inequality since 1980 (2014)

CC BY

Countries with gender-equal inheritance, 2000

Figure distinguishes between the countries that have gender-equal inheritance for women, and those which do not.

Source: How Was Life? - Gender inequality since 1980 (2014)

CC BY

Shrnutí reflexe

a Na závěrečnou reflexi si vyhradte alespoň 45 minut. Nejprve vyzvěte skupiny, aby se podělily o výsledky své skupinové práce a prodiskutovaly své argumenty. Poté můžete také položit obecné otázky hodnotící získané poznatky a proces.

Můžete použít následující otázky:

- Jaké nové znalosti a informace jste se během tohoto cvičení dozvěděli?
- Co se vám nejvíce líbilo?
- Co pro vás bylo obtížné?
- Jak hodláte získané znalosti využít?

Tipy pro školitele	pro <i>Problémy, které se mohou vyskytnout:</i> Účastníci mohou mít různé úrovně znalostí a dovedností týkajících se daného tématu. Proto je vhodné ji předem posoudit a ujistit se, že jsou skupiny podle toho rozděleny (spárovat zkušenější s méně zkušenými účastníky).
Více informací: Towards Economic Literacy: http://economic-literacy.eu Ortiz-Ospina Esteban, Max Roser (2018). <i>Economic inequality by gender</i> . Dostupné z: https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender Goyal, Aparajita (2012). Importance of Equal Inheritance Rights for Female Empowerment. World Bank Blogs. Dostupné z: https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/importance-of-equal-inheritance-rights-for-female-empowerment	

Aktivity 2: Jak rigidní jsou normy a přesvědčení?

Název aktivity	Jak rigidní jsou normy a přesvědčení?
Shrnutí	Následující cvičení ukazuje účastníkům, jak se mohou sociální normy a osobní přesvědčení vyvíjet za různých okolností. Podněcuje účastníky k diskusi o tom, jaké faktory/aspekty/proměnné mohou ovlivňovat společenské normy a osobní přesvědčení. Cvičení poukazuje na vliv norem a přesvědčení na postavení žen ve společnosti a v ekonomice. Kromě toho vyzývá účastníky k diskusi o strategiích, jak lze změnit společenské normy a přesvědčení, aby se podpořila rovná účast mužů a žen v ekonomice.
Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • seznámit účastníky s vlivem společenských norem a osobních přesvědčení na lidské chování a účast žen v ekonomice • posílit analytické a argumentační schopnosti účastníků
Materiály	<ul style="list-style-type: none"> • 2 grafy • flipchart, fixy, post-ity • internet
Čas	<p>Celkem 2 hod.</p> <p>1/ Úvod do tématu, instrukce, rozdělení skupin (15 min.)</p> <p>2/ Práce ve skupinách (60 min.)</p> <p>3/ Reflexe (45 min.)</p>
Velikost skupiny	6-20 účastníků
Pokyny pro školitele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nejprve uveďte účastníky do tématu a vysvětlete jim celkovou myšlenku cvičení. 2. Rozdělte účastníky do skupin po 3-5 osobách. 3. Nechte účastníky přečíst instrukce. 4. Sledujte práci jednotlivých skupin. 5. Nechte účastníky zamyslet se nad výsledky jejich práce.

**Pokyny pro
účastníky**

1. Přečtěte si úvodní text:

„Někteří ekonomové tvrdí, že investice do ekonomického posílení postavení žen nemají dlouhodobý efekt, protože je velmi obtížné změnit lidské chování založené na rigidních společenských normách a osobních přesvědčeních.

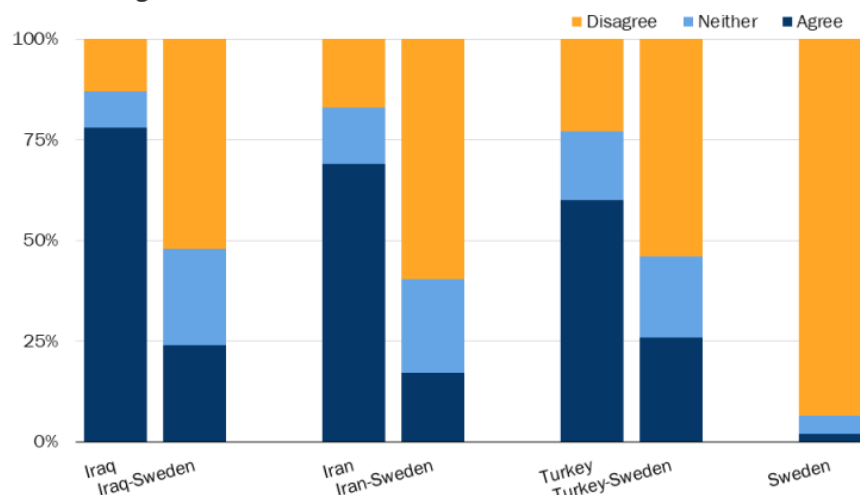
Jeden z výzkumů na komunitách migrantů ve Švédsku (Institutet för Framtidsstudier, 2019) ukázal, že sociální normy nemusí být tak rigidní. Výzkum porovnával odpovědi komunit migrantů žijících ve Švédsku (Íránců, Iráčanů a Turků) s dominantními přesvědčeními v zemi jejich původu. Výzkum použil otázky World Value Survey k analýze přesvědčení, jako jsou například rovnost pohlaví, homosexualita, potraty nebo rozvody. Jako příklad můžete vidět dva obrázky, které ukazují rozdíly v odpovědích Švédů a respondentů z komunit migrantů ve srovnání s převládajícími přesvědčeními v jejich zemích původu (Írán, Irák, Turecko). Čísla ukazují zajímavé výsledky."

2. Podívejte se na následující obrázky a diskutujte o otázkách:

- Údaje ukazují, že lidé z migrantských komunit mají odlišná přesvědčení týkající se účasti žen a mužů v ekonomice a společnosti ve srovnání s lidmi ze zemí jejich původu. Jaké mohou být důvody, které způsobují změny v jejich názorech a přesvědčeních?
- Dokážete vyjmenovat některá přesvědčení, která vedou k nerovnému postavení žen? Jaké jsou příčiny těchto přesvědčení a co je třeba udělat pro jejich změnu?
- Představte si, že byste byli zodpovědní za přípravu obsahu kurzu integrace (soft landing) pro migranty z Íránu, kteří přicházejí do vaší země. Jaká témata byste do kurzu zařadili?

Figure 1: When jobs are scarce, men should have more right to a job than women

Percent who agree with the statement above

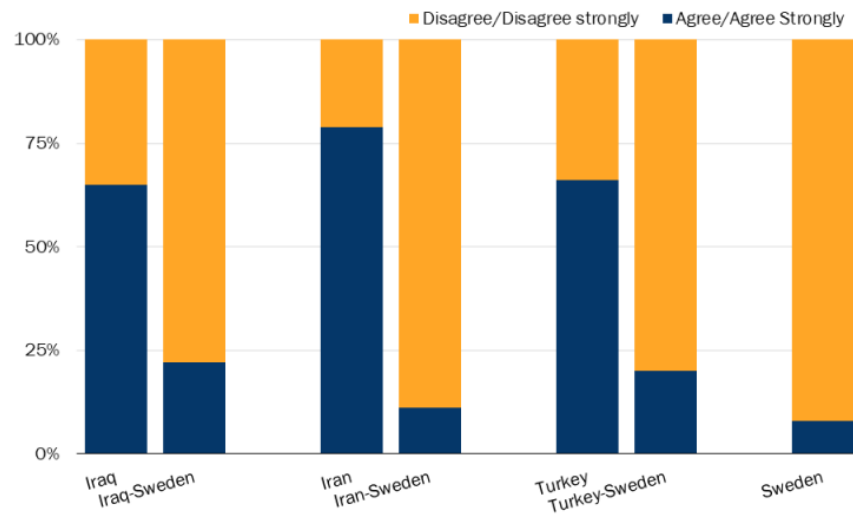

Source: Puranen, B. (2019). Med migranternas röst: den subjektiva integrationen. Stockholm, Sweden: Institutet för Framtidsstudier.

BROOKINGS

Figure 2: Men make better business executives than women do
Percent who agree with the statement above

Source: Puranen, B. (2019). *Med migranternas röst: den subjektiva integrationen*. Stockholm, Sweden: Institutet för Framtidsstudier.

BROOKINGS

Shrnutí reflexe	<p>a Na závěrečnou reflexi si vyhradte alespoň 45 minut. Nejprve vyzvěte skupiny, aby se podělily o výsledky své skupinové práce a prodiskutovaly své argumenty. Poté můžete také položit obecné otázky hodnotící získané poznatky a proces.</p> <p>Můžete použít následující otázky:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Jaké nové znalosti a informace jste se během tohoto cvičení dozvěděli?</i>• <i>Co se vám nejvíce líbilo?</i>• <i>Co pro vás bylo obtížné?</i>• <i>Jak hodláte získané znalosti využít?</i>
Tipy pro školitele	<p><i>Problémy, které se mohou vyskytnout:</i></p> <p>Účastníci mohou mít různé úrovně znalostí a dovedností týkajících se daného tématu. Proto je vhodné ji předem posoudit a ujistit se, že jsou skupiny podle toho rozděleny (spárovat zkušenější s méně zkušenými účastníky).</p>
<p>More on: Towards Economic Literacy: http://economic-literacy.eu</p> <p>Livani, Talajeh (2019). <i>Promoting women's economic empowerment: Mission impossible?</i> Brookings. Dostupné z: https://www.brookings.edu/blog/future-development/2019/10/28/promoting-womens-economic-empowerment-mission-impossible/</p>	

4. Interaktivní výuka

Aktivity 1: Kvíz

1/ Které z následujících dichotomií jsou důležitými tématy pro feministické ekonomky?

- a/ růst – recese
- b/ placené – neplacené
- c/ trh – hodnota

2/ Které z těchto ekonomek jsou považovány za feministické ekonomky?

- a/ Barbara Bergmannová
- b/ Milton Friedman
- c/ Christine Lagardeová

3/ Které z následujících tvrzení nepatří do feministického paradigmatu?

- a/ Práce v domácnosti a péče o domácnost je nerovnoměrně rozdělena mezi muže a ženy
- b/ Stát je důležitým aktérem, který zasahuje do rodin
- c/ Členové rodiny se specializují na činnosti, v nichž mají komparativní výhodu

4/ Co je to systém národních účtů?

- a/ Univerzální účetní systém, který slouží k regulaci národních úrokových sazeb.
- b/ Metrika, podle níž země měří svůj hospodářský výkon
- c/ Celosvětová instituce měřící úroveň národního růstu

5/ Ve kterých zemích jsou největší rozdíly v odměňování žen a mužů?

- a/ Polsko, Bulharsko, Rumunsko
- b/ Kypr, Španělsko, Řecko
- c/ Maďarsko, Slovensko, Lotyšsko

6/ Které z těchto tvrzení je pravdivé?

- a/ V celosvětovém měřítku má pouze asi 9 % podniků vedoucí pracovníky ženského pohlaví.
- b/ Rozdíl v odměňování žen a mužů lze ovlivnit nabídkou předškolního vzdělávání dětí
- c/ Rozdíl v odměňování žen a mužů se v posledních několika desetiletích ve většině zemí zvýšil

7/ Který z následujících druhů práce je neplacenou prací?

- a/ sezónní práce
- b/ práce v domácnosti
- c/ nejistá práce

8/ Jak se nazývá index ekonomických příležitostí žen?

- a/ Známy výzkumný časopis specializující se na feministickou ekonomii.
- b/ Soubor různých faktorů, které umožňují ženám zapojit se do pracovního procesu za přibližně stejných podmínek jako mužům.
- c/ Metrika hodnotící příležitosti žen v porovnání s muži v rozvojových zemích.

9/ Co znamená pojem "vztahový člověk"?

- a/ Člověk, který jedná racionálně v závislosti na trendech na trhu práce.
- b/ Lidská bytost, která žije v komunitách, jež mají své vlastní zákony a předpisy
- c/ Lidská bytost, která je definována mnoha proměnnými, včetně rasy, víry nebo migračního statusu

10/ Který z těchto principů lze spojit s feministickou ekonomikou?

a/ Racionální lidé uvažují na okraji

b/ V ekonomice jsou důležité mocenské vztahy

c/ Díky obchodu se mohou mít všichni lépe

Aktivity 2: Označte všechna tvrzení, která nesouvisejí s feministickou ekonomikou

Vládní opatření nemohou zlepšit výsledky trhu.

Netržní aktivity jsou pro ekonomiku důležité.

Oblast působnosti ekonomie musí být interdisciplinární.

Obchod může díky specializaci pomoci každému k lepšímu životu.

Nerovnosti na trhu práce jsou důsledkem svobodných rozhodnutí mužů a žen.

Důležitým jevem je profesní segregace a skleněný strop.

Mateřská dovolená negativně ovlivňuje hospodářský růst.

Rodina omezuje nebo umožňuje svobodu žen.

Specializace může vést ke zvýšené zranitelnosti.

Ženy jsou vhodnější pro pečovatelskou práci.

Aktivity 3: Ano, nebo ne?

- 1/ Průměrný rozdíl v odměňování žen a mužů v EU-27 se za posledních deset let zhoršil. **NE**
- 2/ Vysoce prestižní pracovní místa jsou v EU rovnoměrně rozdělena mezi ženy a muže. **NE**
- 3/ Ve většině zemí světa jsou zavedeny systémy dědictví s rovným zastoupením žen a mužů. **ANO**
- 4/ Muži jsou v subsaharské Africe jedinými vlastníky výrobních aktiv. **NE**
- 5/ Homo economicus má omezené zdroje a je schopen optimalizovat svá rozhodnutí. **ANO**
- 6/ Neplacená práce na trhu je přirozeným důsledkem volby žen pečovat o děti. **NE**
- 7/ Ženy mají často omezenou kontrolu nad domácími zdroji v domácnostech s nízkými příjmy v rámci zemí s vysokými příjmy. **NE**
- 8/ Ženy ve srovnání s muži častěji končí v málo placených zaměstnáních. **ANO**
- 9/ Ceny klesají, když vláda tiskne příliš mnoho peněz. **NE**
- 10/ Feministická ekonomie považuje patriarchát a kapitalismus za vzájemně propojené formy nadvlády. **ANO**

Aktivity 4: Doplňte prázdná místa

- 1/ Když mají muži a ženy stejná práva na majetek po smrti manžela nebo manželky, nazývá se to genderově rovný systém (dědictví)
- 2/ Rozdíl mezi průměrným hodinovým výdělkem mužů a žen se nazývá genderovýplatový systém (gap).
- 3/ Postava představující aktivního činitele trhu, který je soběstačný a racionální, se nazývá (homo economicus)
- 4/ Feministická ekonomie se postupně vyvinula v myšlenkovou školu, která je ve zřetelném protikladu kekonomii. (neoklasická)
- 5/ Rozdílné zacházení s muži a ženami na základě jejich pohlaví se nazývá (diskriminace)
- 6/ Nejnižší rozdíly v odměňování žen a mužů v EU jsou v (Lucembursko).